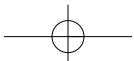
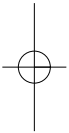
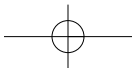
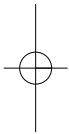
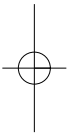

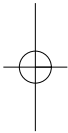
Marjon van Royen (1957) begon haar journalistieke carrière in Italië. Vervolgens ging ze als correspondent voor *NRC Handelsblad* naar Mexico. Momenteel werkt ze in Brazilië als correspondent voor NOS radio en Journaal. Van Marjon van Royen verscheen eveneens *Italië op maandag*.

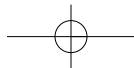

Marjon van Royen

De nacht van de schreeuw

Rainbow Pockets

Rainbow Pockets® worden uitgegeven door Muntinga Pockets,
onderdeel van Uitgeverij Maarten Muntinga bv, Amsterdam

www.rainbow.nl

Een uitgave in samenwerking met Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar,
Amsterdam

www.nijghenvanditmar.nl

www.marjonvanroyen.nl

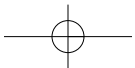
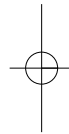
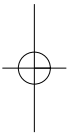
© 2004 Marjon van Royen
Omslagontwerp: Marlies Visser
Beeld voorzijde omslag: Wim Hardeman
Foto auteur: Living
Zetwerk: Stand By, Nieuwegein
Druk: Bercker, Kevelaer
Uitgave in Rainbow Pockets februari 2009
Alle rechten voorbehouden

ISBN 978 90 417 0728 4 NUR 508

*Para mi espléndida, valiente y sabia amiga Sandra Romero.
Por todo lo que me has dado!
Para su lindísima hija Gabi que ameré siempre.
Para mi niño adorado Yanni/Yovanni, para su dulce hermana
Daisy, y para mi terrible y querida ahijada Wendy/Maryon.
Gracias!
Con todo mi amor y cariño para siempre.*

En:

Voor alle vrouwen, mannen en kinderen die – net als Sandra en haar familie – hun leven vol moed en wanhoop, kracht, tegenslag, humor, leed en waardigheid leiden in dat onrechtvaardige maar tevens magische en – niet te vergeten – overgrote deel van de wereld dat nog steeds ‘derde’ heet.

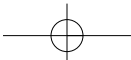
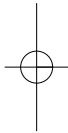
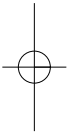

Inhoud

Dagboek van een analfabete – *Proloog* 9

Cartoonfiguren	16
Lijk in de tuin	37
Anonieme neuroten	62
Sandra	75
Kruitvat	84
Besnorde helden	104
Grond	125
Plaaggeesten	152
Casa chica	168
Loveboat	182
Ontvoering en verzoening	201
Colombiaanse nachten	218
Vrouwenhuis	247
Grenzen	274
Kip	311
Achter glas	342
De tijd	360
Ontsnappen	386
De maan op zijn kop	416
Brazilië	448
Verraad	469
De nacht van de schreeuw	501
Weg uit Mexico	529

Een nieuw begin – <i>Epiloog</i>	539
Onderweg naar de volgende duende	567
Verantwoording	575

Dagboek van een analfabete

Proloog

Ze had net leren schrijven, en deed dat met de tong tussen haar tanden. Eén zoekende vinger boven de toetsen van een oude tikmachine. Het krotje waar ze woonde werd verlicht door een enkele kaars. Haar jongste dochtertje lag op bed te slapen, terwijl haar oudste met grote ogen de nacht in keek.

Het rook naar petroleum, houten planken en aarde. Het fijne stof van de naburige kalkmijn drong tussen de kieren naar binnen en vormde een grijze laag op het kookstel en de vloer van aangestampte aarde.

Het was een donkere nacht zonder maan. In de verte klonk het gehuil van honden, en in de hut ernaast waren er de gedempte geluiden van een gezin dat naar bed ging: het gespetter van water, dekens die op de vloer werden uitgelegd. Daarna werd het stil, op het gehoest van een kleuter in de verte na. Binnen was alleen het getik van de hamertjes op de schrijfmachine te horen.

Plotseling hield het tikken op. Op het zandpad naderden voetstappen, voetstappen van mannen met laarzen. Even draalden ze voor de hut. Daarna gingen de voetstappen verder.

Opnieuw het trage getik van de hamertjes.

‘Als je ooit de toekomst wilt bereiken, moet je bedreigingen trotseren,’ schreef Sandra die nacht in haar dagboek. ‘Je moet je veters aansnoeren. Je plant je hakken in de grond en je gaat door, zonder te verslappen op het moment dat de strijd begint.’ Ze leunde achterover en keek naar haar vijftienjarige dochter. ‘En behalve je schoenen moet je ook je hart insnoeren.’ ‘Hart,’ vroeg Sandra, ‘*corazón*, dat is toch met een z?’

Die tikmachine was magie voor haar. Daar zat ze met haar

zwevende vinger, zoekend naar woorden in een andere taal. Ze tikte in het Spaans. Een taal die voor haar even vreemd was als voor mij. ‘Mijn zus zou me compleet uitlachen als ze wist wat ik deed,’ zei Sandra met haar verlegen giechel. Niet omdat haar zus de indiaanse Nahuátl-taal nog wilde spreken. Stel je voor. Dat ‘dialect’ kon je beter verborgen houden. Nee, beschamend was het zoeken naar woorden zelf.

Voor Sandra had het lang geduurd. Net als de overige vijftientig miljoen Mexicanen had ze geleerd: in dit land dien je niet te spreken. Niets van jezelf laten zien, niets tonen, is de hoogste vorm van eerbaarheid. ‘De Mexicaan gaat door het leven alsof hij een permanente schaafwond heeft,’ schreef Nobelprijswinnaar Octavio Paz over zijn landgenoten. ‘Woorden, en zelfs de verdenking van woorden, vormen een onvergeeflijke aanval op zijn gevoeligheid.’

Dat had ik intussen ervaren. In Mexico barricaderen mensen zich achter hun stilte, hun gekmakende formaliteit. *Disculpe la molestia*, vergeef me dat ik u lastigval, is de introductie tot elk gesprek. Of het nu de bezemverkoper is die voor de tiende keer aanbelt, of de juffrouw van de telefonische inlichtingendienst. *Disculpe la molestia*, zo spreek je ook degene aan die er toch is om ‘lastiggevallen’ te worden. *Su servidor*, uw dienaar, is daarop het onvermijdelijke antwoord. Al menen mensen er niets van. ‘Het is onpeilbaar wantrouwen, en een obsessieve drang tot minachting die de verhoudingen regeert,’ schrijft Paz in *Het labyrint der eenzaamheid*.

Die nacht doorbrak Sandra haar eenzaamheid. De vormelijkheid, het eeuwenoude zwijgen. Het kon haar niet meer schelen. Geconcentreerd sloeg ze op de hamertjes van de oude Triumph die ik haar had gegeven. Ze bouwde woorden, en daarna zinnen, in haar hutje zonder voordeur, waar een paar uur eerder de bedreiging was binnengestapt.

‘*Disculpe la molestia*,’ hadden de mannen gezegd toen ze het plastic zeil voor de ingang wegrukten. Met hun leren laarzen waren ze haar huisje binnengestapt. Ze wezen op Sandra’s jong-

ste dochter en spraken over haar ‘toekomst’. Sandra moest begrijpen, zeiden de mannen, dat het voor haar bestwil was: ‘Wij houden niet van mensen die *conflictivo* zijn.’ Ze kon maar beter meewerken. ‘Morgenavond,’ zeiden de mannen en ze keken nog even strak naar het kind voordat ze de hut uitliepen.

Sandra begreep het. Ze moest betalen. Duizend pesos, honderdtwintig euro, vóór morgenavond bij de mannen in te leveren. Anders liep haar kleinste gevaar.

Compañeros, kameraden, noemden de mannen zichzelf. Het waren geen onbekende bandieten, maar de politieke leiders van de sloppenwijk waar Sandra woonde. Hun groep had het terrein aan de rand van de stad een paar jaar geleden bezet.

Op de winderige vlakte onder de kalkmijn hielpen ze de armsten hun hutten bouwen. Niet voor niets heetten ze naar Pancho Villa, de dikbuikige held van de Mexicaanse Revolutie van 1910.

Waarom zouden zij het enige wat Sandra lief was bedreigen? Waarom wilden ze afpersen wat ze niet had? Een bedrag gelijk aan vier weken werken, vier uur reizen, tien uur koken per dag. De mannen noemden het ‘bescherming’. Maar wat deed het ertoe? Wat is de functie van woorden in een land waar woorden geen betekenis hebben? Waar onderwerpen en onderworpen worden de natuurlijke staat der dingen is?

Sandra wist het. Maar ik werd boos. Ik zou met hen praten. Ik zou de woorden vinden die hen overtuigden, zo was ik opgevoed, de rede overwint – dat geloofde ik heilig.

Daar stonden ze. Met hun gesloten gezichten, tegen de prikeldraadversperring geleund. *Su servidor*, zeiden ze. Ik gebruikte geen formaliteiten. Ik praatte en schreeuwde. Onbeleefd. Tot ik het terrein werd afgegooid.

Sandra moest lachen. Ze had die nacht besloten om ‘nee’ te zeggen. Al was het maar voor even. ‘Nee’, niet zoals ik, zonder respect voor de Mexicaanse ‘geschaafdheid’. Ze zei het met een glimlach. Maar ze zei *néé*: ze weigerde de mannen te betalen. ‘In dit leven lijdt je veel aan onderdrukking,’ schreef ze in haar dag-

boek. 'Je kan niet vluchten. Daarom moet je met je voeten in de aarde blijven staan. Want overal waar je gaat is aarde.'

Zo ontstond onze vriendschap. Een band die mijn hele leven zou bepalen. Want ook onder mijn nieuwe Mexicaanse huis zat aarde. Eindeloos veel aarde, waar ik weinig van begreep. Dezelfde aarde waarop Sandra's sloppenwijk was gebouwd, waarop de hele stad, tweeëntwintig miljoen mensen, onder de smog probeerden samen te leven. Het was de bodem van een sprookjesmeer waarin ooit de indianenstad Tenochtitlán had gelegen. Een wonderstad van drijvende eilanden, kano's en tuinen. De stad was door de Spanjaarden vernietigd. Het meer werd leeggezogen. En op de stoffige bodem die overbleef ontstond een nieuwe metropool, mijn nieuwe thuis.

Maar wat wist ik ervan? Wat begreep ik van de gevoeligheid, de onzekerheid, het immer aanwezige verleden?

'Natuurlijk is het de schuld van de vrouw,' zei de gids van het antropologisch museum in Mexico-Stad waar ik mijn eerste kennis probeerde op te doen. Hij had het over de *Malinche*, de indiaanse slavin van de Spaanse veroveraar Cortés. Ze was zijn bedgenote en zijn tolk. Een 'verraadster', zei de gids. Vijfhonderd jaar geleden baarde de Malinche de eerste mengbloedkinderen van Mexico. Zo begon de geschiedenis van een volk dat voortkwam uit de schoot van verkrachte vrouwen. Een schepingsverhaal dat de gids van het beroemdste antropologisch museum ter wereld nog steeds dwarszat. Voor hem was de ballast van zijn gemengde bloed nog steeds de schuld van die ene vrouw.

'Maar de Malinche was een slavin,' protesteerde ik. 'Ze werd onderworpen en verkracht door een veroveraar.'

De man leek het niet te horen. Daar stond hij, weggedoken in zijn schouders: 'Het is de schuld van alle vrouwen die zich laten verkrachten.'

'Een soort Italië, denk ik, maar dan extremer,' zei ik tegen mijn Nederlandse vrienden toen ik mijn dozen inpakte voor mijn

nieuwe baan. Eerder had ik acht jaar in Italië gewoond. Vriendjespolitiek, corruptie, gekte en opera. Daar had ik geleerd dat je maatschappelijke positie niet noodzakelijkerwijs iets met je capaciteiten te maken heeft; een overheid niet per se met het dienen van burgers; en liefde niets met de dag van morgen. Ik had er geleerd, geleden en genoten. De eindeloze maaltijden, de leegheid der dingen, de immer aanwezige erotiek.

En nu stond ik hier, in Mexico-Stad. Standplaats van mijn nieuwe werk in een nieuwe wereld. Eindelijk mocht ik weer schrijven over gekte en gesjoemel, moed en wanhoop, verleiding en verraad. En dat op een continent waar mensen nog iets te winnen hebben.

Nieuwsgierig keek ik om me heen, maar ik hoorde niets dan stilte. Waar was het uitbundige gebabbel aan cafétafeltjes? De snelle aanrakingen, de blikken, het spel van kijken en bekeken worden?

Ik begon te vermoeden dat ik me een beetje had vergist. Dit was geen Italië. Niet de tomeloze Latino-cultuur waarvan ik had gedroomd. Niet bij de mannen, en ook niet bij de vrouwen.

‘Besef goed dat je een *gringa* bent,’ zei de eerste Mexicaanse aan wie ik durfde te vragen waarom je hier geen vrouwen in de kroeg ziet. ‘Wij doen de dingen zoals wij ze doen. En daar hebben jullie niets mee te maken.’

Ik nam gas terug en probeerde het land te ontcijferen. Nog steeds werd er niet gesproken. Geen lawaai, gehuil, geschater of geschreeuw. Soms namen mensen met een vriendelijk gebaar een uitnodiging aan om op bezoek te komen. Maar ze kwamen nooit opdagen. Interviews verzandden in het oppervlakkig debiteren van formules, en ook tot mensen die zich kennissen noemden drong ik niet door. Wat gebeurde er met mij? Waar was de radar gebleven waarmee ik in een vreemde omgeving altijd een weg had gevonden? Ik werd onzeker, raakte afgesneden van het land om me heen, en zo verdwaalde ook ik in het Mexicaanse labyrint van eenzaamheid.

Totdat ik Sandra ontmoette. Die uitbundig pratende indiaanse in de sloppenwijk aan de rand van de stad. Haar ondeugende ogen, de lange zwarte vlecht op haar rug. 'Als de president – die miljarden gestolen heeft – zich niet schaamt om mensen in zijn paleis uit te nodigen,' zei ze, 'dan hoef ik – die nooit iets gestolen heb – me ook niet te schamen voor het ontvangen van een eerlijk mens in mijn krot.'

De burens bekeken onze beginnende vriendschap met vreemde ogen. De gestudeerde Hollandse gringa en de semi-analfabete *indigena*. Wat moesten die twee van elkaar?

Ik geef toe, alleen al om te zien waren we een aanfluiting. Die lange Hollandse en de kleine indiaanse; haar vlecht slingerde altijd ergens ter hoogte van mijn borsten. Ik bezat een computer, een fax en een antwoordapparaat; zij had nog nooit van haar leven getelefoneerd. Zij geloofde in heiligen – voor elke gelegenheid een andere – en ik niet eens in God. Toch werd onze verwevenheid steeds sterker. En uiteindelijk, zonder dat we het goed beseften, werden we een wandelende provocatie in een land waar de rollen nog steeds even stevig vastliggen als de stenen van de Azteekse tempels.

'Hoe durf je je mevrouw met jij aan te spreken?' werd Sandra bestraft, als we samen vrolijk over de markt liepen.

'Sorry, maar u kunt hier niet met uw meid naar binnen,' klonk het veto als we even later in een eettentje wilden gaan zitten.

'Wanneer je iets terugzegt op een belediging, moet je altijd een stukje verderop gaan staan,' fluisterde Sandra me dan in het oor. 'Want mensen die blaffen, denken altijd dat de anderen bijten.' Soms zei ze wat terug, soms bleef ze zwijgen.

Zo leerde Sandra mij lezen. Ze onderwees me in de codes, de gebruiken, en ook in de leugens in dit land van eeuwig verdraaide vormen. Ze had de moed te spreken waar geen van haar landgenoten dat durfde of wilde. Ze werd mijn gids en mijn verteller. De verhalen over het dorp waar ze vandaan kwam. Haar overleving in de grote stad. Het zijn de verhalen van mil-

joenen Sandra's in dit deel van de wereld. Mensen wier stem wordt gesmoord zodra hij zich verheft. Mensen die gedoemd zijn te verliezen.

Want ook Sandra verloor. Niet lang na de nacht van haar gekte woorden werd ze door de compañeros uit de wijk verjaagd. Sandra kwam met haar dochters bij mij wonen.

Zo raakte ons bestaan symbiotisch verweven. We waren elkaars overleving, in een land waar de enige revolutie die er ooit was, meer dan tachtig jaar geleden had plaatsgevonden. Een opstand die werd verraden en vervolgens versteende in een systeem dat de 'Geinstitutionaliseerde Revolutie' heet.

Intussen ging ik ook op reis. Leerde andere hoeken en gaten van Latijns-Amerika kennen. Andere mensen, andere gektes. Andere 'revoluties' ook.

Maar uiteindelijk keerde ik steeds weer terug naar huis. Naar Sandra en haar twee dochters, naar ons vrolijk-bittere damesleven daar in Mexico-Stad.

Ik luisterde naar het commentaar van Sandra, maar raakte uiteindelijk verstrikt in dezelfde spiraal van machteloosheid als zij.

Zo is dit haar verhaal en dat van mij. Twee vrouwen, twee werelden. Allebei op onze eigen manier analfabeet.

Cartoonfiguren

‘Wij wensen u een prettig verblijf in Mexico,’ ratelt de purser van de KLM. Het vliegtuig zwenkt nog een laatste keer over de stad. Er komt geen eind aan de lichtjes van huizen, fabrieken, het trage web van auto’s. Dit is hem dus, de grootste stad ter wereld. *Make-o-sick-o City*. ‘Een stad die zo vol en vervuild is dat hij een levende waarschuwing aan de mensheid vormt,’ had ik ergens gelezen.

Mijn handen kleven. Vanuit de lucht zie ik de besneeuwde toppen van de vulkanen als dreigende poortwachters rond de stad. Goed dat ik mijn ski’s heb meegenomen? Ik kijk in mijn boekje: een stad op meer dan tweeduizend meter hoogte. Vier keer zo weinig zuurstof als op Nieuw Amsterdams Peil.

‘Je bent gek dat je er gaat wonen,’ zeiden vrienden die er geweest waren, en ze begonnen over de luchtvervuiling. Alleen al door de auto’s wordt elk jaar vijf ton vuil de atmosfeer in gepompt. In het vliegtuig heb ik er ook de Engelse romancier Graham Greene op nagelezen. Hij waarschuwt vooral voor de effecten op de geest: ‘Na een paar weken ontkom je niet aan de depressie die de troep en de vuiligheid met zich meebrengen,’ schreef de Brit al meer dan vijftig jaar geleden.

Het vliegveld van Mexico blijkt een gezellige rotzooi. Dikke ambtenaren met opzichtige uniformen en imposante snorren hangen overal rond. Helaas gebeurt het gestempel bij de douane in stilte. Geen uitbundig geschreeuw of kokette praatjes, zoals ik eigenlijk had verwacht.

De politiemann achter het loket van de immigratiedienst werpt me een wantrouwende blik toe. Ik kijk terug. Dan verdwijnen zijn ogen achter een masker van vriendelijkheid. Maar

ook als hij mijn gestempelde paspoort teruggeeft zegt hij geen woord. Prima. Hij stelt tenminste geen vragen, zoals die Amerikaanse douaneman tijdens mijn tussenlanding in Washington. 'U rookt, hè,' zei de douanier. 'Weet u dat u ervan gaat stinken?' Waar bemoeien die Amerikanen zich toch mee?

De man van de taxistandplaats is wellevend. Hij draagt mijn bagage en zegt señorita. Hij biedt me een taxi aan, maar ik mag er niet in. Na wat geklets en een paar pesos in het handje mag het toch weer wel. Ha, de vrijheid van de chaos. Gedoe en gesjoemel. Samen met de bronzen kleur van de mensen, geeft het me het gevoel dat ik er eindelijk ben.

'Jawel, dit is het centrum,' zegt de taxichauffeur als we door de uitgestorven straten rijden. Verbaasd kijk ik om me heen. De huizen zijn niet hoger dan twee, drie verdiepingen. Een enkele flat. En overal pleintjes met groen en bomen. Is dit nu het hart van een apocalyptische stad? Is dit de ronkende hel waarvoor iedereen mij waarschuwde?

In de kleine pensionkamer stuit mijn blik op een blinde muur. Ik zet mijn koffer op het bed en doe de televisie aan. Ik val midden in een Mexicaanse miss-verkiezing. Meelblanke meisjes op hoge benen, terwijl ik toch had gelezen dat negentig procent van de bevolking bruin is. Puur indiaans, of mesties: blank gemengd met indiaans.

Uiteindelijk wint ook hier de saaiste de kroon. Ik was mijn handen en mijn gezicht en vis net een kakkerlak uit de wasbak, als de winnares haar lippen van elkaar doet voor een gelukzalige glimlach. Ik moet twee keer kijken, maar het is toch echt zo: het gebit van de nieuwe miss is zo geel als een paardenbloem. Aan de hoeken zitten zelfs zwarte gaatjes. Ik zet de televisie uit en besluit naar buiten te gaan. Ik wil ruiken en proeven. Mijn nieuwe stad beleven.

Ik loop de trap af en vraag de portier of hij in de buurt een tentje weet om te eten.

'Niet doen,' zegt hij.

'Hoezo?'

De portier geeft geen antwoord, en haalt zijn schouders op.

De regen stroomt met bakken uit de lucht. In de donkere straten is geen mens te bekennen. Ook het verkeer zwijgt. Het lijkt wel een slapend reuzendorp. Alleen in de verte brandt een lichtje. Ik doorkruis een park en zie tot mijn opluchting dat het het licht van een eettentje is.

In het tentje is niemand. Geen klanten. Zelfs de bediening lijkt in rook opgegaan. Ik zit al een tijdje nerveus aan een van de formicatafels, als er een stem klinkt: *'Welcome to México!'*

Ik kijk om me heen. Buiten steekt een familie de boulevard over. Gehuld in plastic vuilniszakken rennen ze naar de overkant om tegen een muur te schuilen. Maar hierbinnen zie ik niemand.

'Welcome,' krast de stem opnieuw. *'Welcome to México.'*

Opeens verschijnen om de hoek van de deur de uitdrukkingloze ogen van een houten pop. Hij heeft het duidelijk op mij gemunt. Zijn kaken klepperen van het lachen.

'Bienvenida,' zegt de marionet.

'Bedankt.'

'Para servirle.'

Stilte.

Eindelijk krijg ik de man te zien die de pop bedient. Een kleine indiaan komt langzaam het eettentje binnen. Hij doet of hij mij niet ziet, terwijl zijn pop een hoekige buiging voor me maakt. De indiaan gaat aan een tafeltje zitten. Zijn pop krijgt een aparte stoel.

Een ogenblik later duikt er nog iemand op. Een knokige man in een lange versleten mantel. Hij zwiert de tent binnen alsof het een podium is in een volle zaal, en maakt een buiging. *'Aangenaam. Mag ik me voorstellen? Mijn naam is Cantínflas.'*

Cantínflas? Was dat niet de naam van een langgeleden overleden Mexicaanse komiek? In de film van Jules Vernes' *Reis om de wereld in tachtig dagen* speelde hij nog de bediende van Phileas Fogg. Maar deze Cantínflas is springlevend. Met fladderende jaspenden schuift hij aan bij de pop en de buikspreker.

‘Honger,’ zegt de komiek.

‘*Tacos*,’ zegt de marionet.

‘Goed,’ knikt de indiaan.

Stilte.

Mijn eerste avond in Mexico. In een tentje, met een buikspreekende indiaan, een marionet en een overleden komiek. Ik zoek naar een openingszin. Ergens van achteren komt een ober de bestelling opnemen. De man sloft en heeft duidelijk geen zin om me het menu uit te leggen. Ik besluit hetzelfde te nemen als de komiek en de buikspreker. Gespannen kijk ik hoe ze hun *tacos* door de hete saus halen en dan in één grote hap in de mond stoppen.

‘*Excusate*,’ zeg ik ten slotte in mijn beginners-Spaans. ‘Wie bent u? Wat doet u hier?’

De indiaan schrikt zo, dat hij zijn vork laat vallen. Met open kaken staart de marionet me aan. Dan breekt Cantínflas het ijs. ‘*Doña*,’ zegt hij, nadat hij met een wulps gebaar zijn mond heeft afgeveegd. ‘Wij zijn hier omdat de mensen van Mexico van komedie houden.’

Plechtig, alsof het om een geheim gaat vertelt hij dat ze artiesten zijn. Elke zondag treden ze op. Hiernaast, in het Alameda-park. Vandaag is de boel een beetje verregend. Maar normaal komt er veel publiek. ‘Kom naar ons kijken als u zich droevig voelt,’ zegt Cantínflas.

‘Het bestaan is kort,’ krast de marionet.

‘Zo is het,’ zegt Cantínflas.

Dan staan ze op. Cantínflas maakt een buiging bij mijn tafeltje. ‘*Buenas noches, doña*,’ zegt hij en werpt een kushand voor hij de deur uitgaat.

‘Welterusten,’ kleppert de pop.

De indiaan zegt niks.

Opstaan, koffiedrinken, krant kopen. In de bar onder het pension pluis ik de advertenties na op zoek naar een huis. Nu begint het pas echt. Ik ben een beetje duizelig van de hoogte. In

mijn neus de prikkel van een nies die maar niet geboren wil worden.

Vandaag zie ik Mexico-Stad in haar volle glorie. De ozonlaag is dun, de zon brandt, en de groene Volkswagen-kever-taxi waarin ik even later stap roeit mee in de acht rijen dikke verkeersstroom. Vandaag is Mexico-Stad geen dorp, eigenlijk ook geen stad, maar een bovenmaatse mierenhoop waarvan ik de logica nog niet kan ontwarren. Zo leeg als het er vannacht was, zo overbevolkt is het er nu. Blijkbaar sterft het centrum na sluitingstijd uit.

De taxi stopt bij verkeerslichten waar kinderclowntjes op elkaars schouders klimmen. Vlak voor het verkeer weer optrekt houden ze groezelige handjes bij het raam voor een peso. Er zijn vuurspuwers, ruitenwassers en straatventers. Bij het stoplicht is de hele wereld te koop. Een oudere man probeert een fitnessapparaat door het raampje te duwen: 'Voor uw *esposo*, uw echtgenoot. Nee? Ook goed. Een pot vitaminen dan? Of een regencape? Grijp uw kans!' Koekjes, de bijbel, een fluitje dat het geluid van een blaffende hond nadoet: de fantasie-economie van een stad die overleeft.

Ik vraag de taxichauffeur me naar een paar huizen te brengen die ik in de krant heb aangestreept. In plaats daarvan krijg ik een complete tour door de stad. We rijden langs standbeelden van verslagen Azteekse keizers. Door straten en over pleinen met onuitsprekelijke indiaanse namen: Avenida Cuauhtémoc, Plaza Tlatelolco. Je kunt er niet omheen: dit land houdt zijn verleden in ere.

Na ongeveer een uur belanden we op het 'Plein van de Drie Culturen'. Moderne kantoorgebouwen naast de ruïnes van een Azteekse tempel. Een zeventiende-eeuws kerkje weggepropt tussen de betonnen droefheid die Mexicaanse sociale woningbouw moet zijn. Ik vraag de chauffeur even te stoppen. Midden op het plein staat een gedenkplaat. Opgericht om de verovering van Mexico-Stad door de Spanjaarden te herdenken.

Ik loop ernaartoe en lees de steen: 'Heldhaftig verdedigd

door de Azteekse keizer Cuauhtémoc, viel Tlatelolco op 13 augustus 1521 in handen van Hernán Cortés'. Volgens de steen was de onderwerping van de indianen door de Spaanse veroveraar 'geen triomf en geen nederlaag'. Het was 'de pijnlijke geboorte van een mestiezenvolk en van het huidige Mexico'.

Terug in de taxi probeer ik me voor te stellen hoe die 'geboorte' geweest moet zijn. 'In alle huizen en gebouwen, op de grond en in het water, overal lagen afgehakte hoofden en de lijken van de indianen,' beschreef de Spaanse soldaat Bernal Díaz de slachting die de Spanjaard aanrichtte. 'De stank was zo erg dat zelfs aanvoerder Cortés er hoofdpijn van kreeg.' Die Azteekse hoofdstad met zijn schitterende tempels, zijn witte wilgen, dijken, eilanden en kano's. De grootste stad ter wereld. Groter dan Madrid, Lissabon of Venetië. Bijna tweehonderd-duizend mensen woonden er in de vrucht van drieduizend jaar oud-Mexicaanse beschaving. Toen kwam Cortés met zijn leger, zijn paarden en zijn vuurwapens. In twee jaar tijd werd de stad met de grond gelijk gemaakt. Elk gebouw, elke tempel en elk heiligdom werd geplunderd en vernield. Tweederde van de indiaanse bevolking werd afgeslacht. De mannen, de keizer en de edelen. Ze werden gevangengenomen, gefolterd en vermoord. Wat er aan vrouwen overbleef werd verkracht door de blanken. Hun kinderen waren de eerste mestiezen. 'Pijnlijk geboren'. Zeg dat wel!

We draaien een winkelstraat in waar ze uitsluitend wc-potten verkopen. Het was me tijdens de tour al opgevallen. Schoenen-, lampen- of afvoerbuizenstraten. Het moderne Mexico-Stad is geordend, soort bij soort. Ik kijk naar zwarte, witte en roze toiletputten. 'Maar hier zijn we toch al geweest?' zeg ik tegen de taxichauffeur.

Hij geeft geen antwoord. Via zijn achteruitkijkspiegel probeer ik hem aan te kijken. Op het moment dat onze ogen elkaar ontmoeten, draait hij de zijne weg.

Opeens bedenk ik dat hij misschien de weg net zomin kent als ik. Natuurlijk. Een stad met meer dan twintig miljoen inwo-

ners, tachtigduizend straten en zesduizend wijken. Hoe kun je daar zomaar een adres vinden? Maar waarom zégt hij dat dan niet?

Het vuistdikke stratenboek op je schoot, en dan voorzichtig suggereren. ‘Als u nu misschien eens linksaf ging?’ Inmiddels heb ik geleerd hoe je je in een taxi laat rijden. Kwets vooral de mannelijkheid niet, tipte een oudere Amerikaanse toeriste die ik in het pension ontmoette. Het werkt uitstekend. Puzzelruttend kom ik nu overal.

De zoektocht naar een woning voert me door de tweedeling van Mexico. Voor het eerst merk ik wat het betekent, ‘een land zonder middenklasse’. Óf je bent rijk. Óf je hebt niets. Tussen hut en kasteel gaapt een grote leegte.

Ik ben in de wijk geweest die de meneer van het consulaat me had aangeraden. ‘Verdomd leuk,’ had hij gezegd. Hoge muren en bewakers in hokjes. Chauffeurs in uniform en bedienen met schortjes. Niet mijn stijl. Onbetaalbaar, en ook veel te veel enge honden. Nee, dan de volksbuurten. Kleurige markten, walmende eetstalletjes. Ik heb er al veel huizen bekeken, maar niets gevonden: te donker, te vochtig, te klein en meestal alles tegelijk.

Vandaag probeer ik het opnieuw. De advertentie is veelbelovend: ‘etnische omgeving’ prijst de tekst – wat dat ook mag betekenen. Bij een stalletje op de markt ga ik op een kruk zitten. Ik drink vruchtensap door een rietje, in afwachting van de man die me het appartement zal laten zien. Om me heen is het straateten in volle gang. De *marachi*-muziek tettert uitbundig. Een gewone, stralende dag. Eindelijk tijd ze eens goed te bestuderen, de pijnlijk geboren mestiezen van nu.

De oudere vrouwen zien er afgeleefd uit. Te veel gewerkt of te veel gebaard of allebei. Ze koken en bakken, en bedienen hun klanten met neergeslagen ogen, alsof er een geheim te verbergen valt. De jonge vrouwen zijn nog fris, rechtop en met lenige lijven. Maar het lijkt of ze zo uit de jaren vijftig zijn gestapt: rok-

ken tot over de knie, hoge blouses en nylonkousen in de hete zon. Ze hebben de lange, blauwzwarte haren van mensen met indianenbloed. Alleen dragen ze het niet los en golvend. De mode hier is vastgespoten, in holle kokerpony's die als stijve buizen op het voorhoofd staan. De dochter van Sandra zou me leren hoe je het doet: een krulspeld zo groot als een afvoerpijp, haar erom wikkelen, en dan goed vastplakken met suikerwater.

'Kan ik u lastigvallen met het verzoek om nog een kippenpoot?' zegt de man naast mij. Ik kijk op. De bestelling is niet voor mij bedoeld, maar hij kijkt naar me, merk ik. Ik kijk terug. Hij draait zijn hoofd weg. Ik zuig weer verder aan mijn sap. Kom maar op met je spel. Ja hoor, hij kijkt weer. Razendsnel draai ik me naar hem toe, een en al glimlach: 'Wilde u iets vragen?'

Geschrokken buigt de man zich over zijn bord en begint door zijn oogharen te loeren.

Ik had het al eerder gemerkt. Contact met een vrouw maakt de mannen hier nerveus. Zeker als je een gringa bent. Hier heerst niet de charme van het Latijnse sjansen. Het probleem zit hem ergens in de bruuske manieren, de verlegenheid, de dikke buiken ook. Die buiken zijn een teken van welstand, heb ik inmiddels begrepen. Trots dragen de mannen hem voor zich uit. Hoe meer buik, hoe meer kerel. In de krant las ik onlangs dat negentig procent van het politiekorps van Mexico-Stad was gezakt voor het laatste examen. Oorzaak: 'vergevorderde zwaarlijvigheid'. Na een paar jaar bij de politie kunnen ze niet meer achter boeven aan rennen.

En daar komt weer een buik. Vriendelijk kijkt hij me aan. Hij steekt zelfs zijn hand uit. Dus toch! Het blijkt de man van het appartement te zijn. Para servirla, zegt hij en houdt de sleutel omhoog.

Hij gaat me voor de donkere trap op. Overal etensgeuren. Het appartement lijkt een hersenschudding. Een scheve kamer in een luidruchtige woonkazerne. En zonder ramen. 'U heeft geen last van de zon,' prijst de man het onprijsbare aan.

Zo leer ik de stad een beetje kennen. Duizenden straten, tientallen wijken, op zoek naar het huis van mijn dromen. Op de drieëndertigste zoekdag is het plotseling raak. Ik zie hem in een flits, vanuit de taxi. Ik vraag de kevertaxi te keren. En daar staat mijn droom. Wit, oud, met krullende balkons en zo'n echte binnenplaats uit de boeken van Gabriel García Márquez. 'Te huur' staat er op het spandoek dat aan de gevel hangt. Ik ben meteen verliefd.

De buurt heet La Roma, en ligt niet ver van de calle Amsterdam. Tussen Amsterdam en Rome: het lot heeft me dit huis gegeven. Ik bel aan. Er wordt opengedaan door een oude huisbewaker. Sloffend leidt hij me rond. De vloeren zijn scheef, sommige muren gebarsten. Als een van de weinige mooie oude huizen in La Roma heeft het pand de grote aardbeving van 1985 overleefd, legt de man uit.

Verrukt loop ik rond. Ruime kamers met hoge plafonds. Onder de hoge trap en de gipsen versierselen hóór je ze bijna babbelen, de dolende geesten van verre voorouders. 'Ik zou hier niet willen wonen,' zegt de huisbewaker met opgetrokken neusvleugels. 'Veel te oud.' Voor de Mexicaanse bewaker mag het dan aan nieuwerwetsheid ontbreken, maar als Europese voel ik me in deze oudheid helemaal thuis.

Na de bezichtiging loop ik nog even door de wijk. Overal kleine parkjes met kapotte fonteinen. Ooit woonde hier de koloniale elite. Daarna kwam de wijk in handen van kunstenaars en bohémiens. De jaren, de aardbeving, en de ligging naast een van de meest gewelddadige volksbuurten van Mexico-Stad moeten de wijk van zijn oude glorie hebben beroofd. In verveloze huizenblokken wonen nu grote families. In sommige oude huizen zitten bordelen met rode lampjes erop. Andere huizen zijn prachtig opgeknapt en herbergen nu privéklinieken of culturele instellingen. Overal zijn markten, stalletjes en mensen. Zo wil ik wonen.

Opgewonden bel ik het nummer van de eigenaar. De man die mij te woord staat, stelt zich voor als El Licenciado, 'de afge-

studeerde'. Hij klinkt vriendelijk, elegant zelfs. Hij praat rap Spaans, en begint over borgsommen en mensen die zich garant moeten stellen. Hij zegt dat de eigenares van het huis een lerares Engels is. Gelukkig. Die kan het me uitleggen. *La Teacher*, noemt hij haar.

De volgende dag zit ik in het kantoor van de 'afgestudeerde'. Hij belt zijn secretaresse met een zilveren belletje en even later komt ook *La Teacher* binnen. Een oudere dame met veel juwelen, maar sportief in de broek. Ze vertelt over haar zoons – 'allemaal in Amerika'. En over haar man – 'chirurg'. En ten slotte over de club waar ze elke dag tennist – 'interessante mensen, moet u zeker lid van worden'.

Ze vraagt naar mijn werk, mijn plannen, mijn inkomen. En natuurlijk wil ze weten wat ik van Mexico vind. Inmiddels weet ik wat ik moet antwoorden: 'Prachtig, mooi, heel verrassend.' Het maakt de mensen opvallend blij.

Ik heb mijn examen gehaald. Na de ondervraging knikt *La Teacher* tevreden naar de afgestudeerde. De advocaat schraapt zijn keel. 'Wij vermoeden dat u een goede kandidaat bent,' zegt hij. Dus wil hij overgaan tot de volgende stap: documenten. Er moeten papieren komen die mijn betrouwbaarheid als huurder kunnen bewijzen. De advocaat somt op: uitdraaien van mijn salarisstrookjes, bankrekening, referentiebrieven, van de krant, de radio, de ambassade. En, zegt hij, dan zijn er natuurlijk nog de Mexicaanse referenties. 'Zonder Mexicaanse garantstellingen kunnen we niets voor u doen. Mevrouw *La Teacher* kan uiteraard niet zomaar iemand vertrouwen.'

Ik kijk naar *La Teacher* en schakel over op het Engels. Is dat echt nodig, zo'n Mexicaanse garantstelling? Ze moet begrijpen: ik ben nog maar kort in het land. Ik ken nog geen mensen. Zeker geen mensen die financieel garant voor mij willen staan. 'You understand?'

Ik leg mijn hand op de hare, maar het is of ze door een wesp wordt gestoken. *La Teacher* springt op. Ze hakkelt een paar onverstanebare woorden en zegt dan in vinnig Spaans: 'Zonder referenties gaan we niet verder.'

Beduusd leun ik achterover. Wat heb ik misdaan? Ik luister naar haar boze waterval. En opeens begrijp ik: La Teacher spreekt geen Engels. Ze verstaat me niet. En nu heb ik haar betrap, en dus beledigd.

Alle vriendelijkheid is uit haar verdwenen, en voor ik de deur uitga breidt ze ook haar eisenpakket uit. Ze wil nu niet meer één, maar twee Mexicanen die willen getuigen dat ik een net meisje ben, met hun bankrekening als onderpand.

Waar haal ik zulke Mexicanen vandaan? In het pension ken ik er inmiddels wel een paar. Mannen die in de donkere bar naast de ingang elke dag staan te drinken. Die zullen vast niet bij La Teacher voor me willen getuigen. Na elke tequila worden ze emotioneler. Dan slaan ze elkaar op de rug en beloven eeuwige vriendschap. Daarna worden ze agressief. Dan schoppen ze naar de schele pensionkat. Een wollig jong beest, dat onhandig over de tegels slipt. Met zijn grote pluchen kop ziet hij eruit of hij door het Wereldnatuurfonds zelf is ontworpen. Meer speelgoed dan kat. Ik heb hem Manolo gedoopt. En ik bescherm hem tegen de mannen, als het me lukt.

Die nacht neem ik Manolo mee naar boven. Tevreden kruipt hij onder de dekens, zijn schele kop steekt naar buiten. Zo kijken we samen televisie, naar het programma *Ciudad Desnuda*, 'de Naakte Stad'. Een populair televisieprogramma over geweld. Veel drama en bloed op het scherm. Vandaag vertelt de presentator hoe een man zijn buurvrouw heeft doodgeschoten. We krijgen het lijk van de vrouw in close-up te zien. Dan komt de vermeende dader in beeld. 'Het Monsterrr!' roept de presentator. Einde verhaal. Het volgende slachtoffer is opnieuw een vrouw. Haar hoofd is 'op gruwelijke wijze' afgehakt. We zien bloedvlekken op de trap, de stoep en de muren. Een interview met een getuige: 'Ze liep nog honderd meter zonder hoofd verder,' weet de man te vertellen.

En toen?

'Ze riep: waar is mijn hoofd, waar is mijn hoofd?'

Het is of ook Manolo moet lachen. Snorrend kruipt hij te-

gen me aan. Ach poes, wat denk je? Een stad waar onthoofde lijen kunnen praten, waar leraressen Engels geen Engels spreken. Een stad waar de meeste mensen zwijgen, en poppen praten. In zo'n stad is voor elk probleem een oplossing, toch? Het komt wel goed met dat huis. Zul je zien. En dan mag jij bij mij komen wonen. Beloofd.

De man draagt een enorme sombrero, met in het topje de Mexicaanse vlag. Hij ziet eruit als een lopende bruidstaart. Maar zijn gezicht is een en al ernst. 'Zoals Mexico is er geen tweede,' zegt hij.

'Waarom denkt u dat Mexico zo uniek is?' vraag ik.

Het lijkt even of hij weg wil lopen. Dan komt er toch een antwoord. 'Elke maand is goed in Mexico-Stad,' zegt hij.

'Waarom?'

De man telt op zijn vingers. 'September omdat het feestmaand is,' zegt hij. 'Oktober omdat de zon schijnt. November, weet ik niet meer. En december omdat het weer feest is.' Verlegen staat hij in zijn schouders. Ook zijn vrouw heeft een vlaggentaart op haar hoofd. De baby in haar armen draagt een mini-sombreroetje, dat diep over zijn ogen is gezakt.

Het gezin verdwijnt in een sneeuwstorm van confetti. De lege eierdoppen vol papiersnippers vliegen over ons heen. Want ook vandaag is het feest. Vijftien september, de dag van de onafhankelijkheid.

Voor mij is het vandaag dubbel feest, omdat ik mijn huurcontract binnen heb. Een Mexicaan uit het via-viacircuit wilde wel tekenen. Díaz heette mijn redder. Dik, luidruchtig en vol sterke verhalen. Hij werkt als cameraman voor een buitenlands televisiestation.

Ik ontmoette hem in zijn kantoor voor het tekenen van de documenten. Díaz was net terug van een klus in de zuidelijke Mexicaanse deelstaat Chiapas, waar de indianen al een paar jaar in opstand zijn. Een soort 'guerrilla-light', onder leiding van een vrolijke man met een gebreide bivakmuts op zijn hoofd.

Zapatisten noemen ze zichzelf. Sinds hun oprichting in 1994 hebben ze geen schot meer gelost. Subcomandante Marcos, zoals de leider zich noemt, is een postmoderne revolutionaire poëet die zijn teksten via internet de wereld instuurt. Hij ondertekent zijn communiqués met ‘uit het oerwoud waar de kevers dansen’ of: ‘Groet, en een bril toegewenst.’

Samen met een paar collega's had Díaz de subcomandante in zijn schuilplaats gefilmd. Hij liet me de band zien. De rebellenleider staat ontspannen tegen een boom in de jungle geleund. In zijn bivakmuts twee gaten: één gat voor zijn pijp, en één voor zijn ogen. ‘Reebruine ogen,’ zei Díaz. ‘Alle vrouwen vallen erop.’ Smalend draaide hij zich naar het meisje dat achter hem stond. ‘Dat is toch zo, Cannon? Geef maar toe!’

Het meisje kleurde en keek naar de grond. Zegevierend wendde Díaz zich weer tot mij. ‘Zie je hoe de Mexicaanse vrouwen zijn? Ze zijn nog te preuts om hun eigen onderbroek een naam te geven.’ Hol klonk zijn lach door het kantoor. Toen ging de telefoon. Zijn gezicht verstrakte terwijl hij luisterde.

‘Cannon!’ riep hij en smeed de hoorn op de haak. ‘Bel het vliegveld. Boek voor Miami. Ik moet het land uit. Nú!’

Terwijl Cannon boekte, zocht Díaz haastig wat spullen bij elkaar. Een van zijn collega's was net ontvoerd, vertelde hij, een journalist met wie hij naar Chiapas was geweest. De journalist was gekidnapt door een groep gemaskerde mannen. Díaz wist zéker dat het de politie was. ‘Ze willen ons straffen voor dat interview met subcommandant Marcos.’

Bezorgd had Cannon hem naar de lift gebracht. Toen ging ze weer aan haar bureau zitten, om de door Díaz getekende aanbevelingsbrief voor mijn huiseigenares in een enveloppe te schuiven. Ze was een beetje schichtig en vreselijk verlegen. Maar ik vond haar leuk. Met haar kortgeknipte haren en grote baggybroek was ze het complete tegendeel van alle meisjes die ik tot nu toe had gezien.

‘Waarom zou de politie een journalist willen ontvoeren?’ vroeg ik haar. ‘En waarom zetten ze dan maskers op?’ Cannon

spreidde haar handen en vroeg: 'Waarom niet? Hier in Mexico zet zelfs de president een masker op als het moet.' Voor het eerst zag ik haar kwajongenslach.

Ik wilde dat Cannon meer over die maskers vertelde. Maar ze zweeg. Ze raadde me aan op bevrijdingsdag naar het centrale plein, de Zócalo, te gaan. 'Kijk naar het feest,' zei ze. 'Dan begrijp je het.'

De Zócalo is inmiddels één grote knoop van feestvierders en mensen die het feesten mogelijk maken. Voor één peso koop je een eierdop met confetti om je buurman in het gezicht te gooien, en voor vijf pesos een plastic anticonfettibril. Voor drie pesos schilderen jongetjes de Mexicaanse vlag op je wang, en voor tien koop je hem in stof. Alles wat met vlaggen versierd kan worden, heeft er een. Het presidentiële paleis staat erbij als een grote baby, van boven tot onder in een groen-wit-rode vlaggenluier gehuld.

Ik pers me tussen de mensen door om te zien hoe uit de poorten van het paleis een grote worst naar buiten wordt gedragen. De twaalfkoppige erewacht kan het opgerolde ding maar met moeite tillen. Dan schallen de trompetten en daalt er een eerbiedige stilte neer. Het hele plein schiet in de houding. Elleboog omhoog, een vlakke hand voor de borst. Zelfs de blinde bedelaar naast me brengt de nationale groet. Zo wordt in magische stilte de worst ontrold en tot vlag ontvouwen.

'Dit is de grootste vlag ter wereld,' fluistert een man als de bovenmaatse lap eindelijk in de nok is gehesen. Ik kijk even naar hem. En dan nog eens. De man heeft een strak, blauw maillotpakje aan met een rode S op zijn borst. Aan zijn voeten zitten rode rijglaarsjes en om zijn schouders draagt hij een rafelige rode cape. Een worstige Superman in diepe aanbidding voor de vlag. Het geeft me het gevoel verzeild te zijn in een levende cartoon.

Superman is niet de eerste stripfiguur die ik hier op het plein tegenkom. Ik heb ze in zwarte, rode en gele maillotpakjes ge-

zien. Met lillende buiken en vreemde maskers op. Het zijn de kostuums die de *lucha libre*-worstelaars in Mexico dragen. Een spektakel dat in andere delen van de wereld *catch as catch can* heet. In Mexico worden de worstelaars van de *lucha libre* op bijna religieuze wijze aanbeden. Op zon- en feestdagen dossen de adepten zich uit in de outfit van hun helden.

‘Niemand neemt ons het feest van de onafhankelijkheid af,’ zegt Superman trots.

Is er dan iemand die dat zou willen?

De man haalt zijn schouders op, rolt met zijn ogen en fladdert weg in zijn rode cape.

Is dit wat Cannon bedoelde toen ze me naar het plein stuurde? Deze surrealistische mix van nationalisme, maskers en vlaggen? Mensen die tegelijk echt en niet echt lijken, zoals ook de buikspreker, de overleden komiek en mijn pensionpoes. Of is er meer?

De militaire parade in de late middagzon is een spektakel op zich. Zonder enig systeem klossen de elitekorpsen het plein op. En ze blijven maar komen. Paarden, tanks en raketten staan inmiddels hopeloos vast in de onontwarbare kluwen. Ik baan me een weg naar de zijstraten waar nog meer bataljons wachten. Soldaten in schitterende uniformen met sabels en tressen roken sigaretten en keuvelen met het publiek achter de dranghekken. Ik vraag een soldaat of ik even aan zijn pluim mag voelen. Is hij van echte pauwenveren? Welwillend buigt de militair voorover, terwijl het publiek hem met kartonnen trompetjes in de oren toetert.

‘Ik ben er trots op Mexicaan te zijn,’ zegt een jongen tegen de camera van het machtige Mexicaanse station Televisa. Wat dat inhoudt wordt hem niet gevraagd. Maar dat hoeft ook niet. Het maakt niet uit. Want vandaag viert Mexico zichzelf.

Zo meteen zal de president op het balkon van het paleis verschijnen: het hoogtepunt waar iedereen voor is gekomen. Op precies dezelfde plek waar vijfhonderd jaar geleden de Azteekse keizer met zijn hogepriesters voor het volk verscheen, zal nu de

president met zijn ministers verschijnen. De president zal een klok luiden en roepen: ‘*Viva México!*’ Drie keer achter elkaar.

El grito, de schreeuw, heet het ritueel. De schreeuw is de nabootsing van het drievoudig ‘Viva’ waarmee de blanke dorpspriester Hidalgo zijn kerkgangers in 1810 opriep het land van de Spanjaarden te bevrijden. Een jaar daarna werd Hidalgo vermoord. Het is verbazingwekkend hoe intens de mensen eeuwen later dit ritueel nog steeds beleven. Het lijkt dan ook of de schreeuw staat voor *méer*.

Op het plein stoten de mensen elkaar aan. ‘Stil, daar komt hij!’ Langzaam gaan de deuren van het balkon van het regeringspaleis open. De mensen reikhalzen. Daar zijn ze dan. Eindelijk. Hoog tronen ze boven de massa. De hogepriesters van nu. Blanke poppetjes in donkere kostuums. De president met zijn sjerp in het midden.

Applaus zwelt aan en ebt weer weg. De microfoon knettert. Dan begint de president te praten. Hij heeft een hoge, weinig verheven stem. Maar hij praat over een ‘glanzende toekomst’ en een ‘eervol verleden’. Om de paar zinnen valt het woord ‘trots’. Het plein is vol ‘trots volk’, ‘trots vaderland’ en ‘trots verleden’. Het lijkt wel of er iets ingepeperd, iets bewezen moet worden.

Ik kijk om me heen, en zie de gezichten van mensen, gespannen in afwachting van dat wat komen gaat, wiegend van het ene been op het andere.

Eindelijk is het zover. De president luidt de kerkklok van pater Hidalgo, en met een onwennig stemmetje roept hij: ‘*Viva México!*’

Als één man komt het plein tot ontlading. Of er een deksel van een veel te lang gesloten vat springt. De schreeuw is hels, gerekt, euforisch. ‘*Vivááá!*’ En nog een keer, en nog eens. ‘*Vivááá!*’ Drie keer de allesomvattende schreeuw die volgens Octavio Paz gaat over de pijn die Europeanen op het continent hebben achtergelaten. Pijn van ‘kinderen die zijn voortgekomen uit geschonden indiaanse moeders’. Van de ‘bastaarden die door Spaanse vaders zijn verwekt, maar door hen nooit zijn

erkend'. Een drievoudige schreeuw die even het zwijgen van de Mexicaanse weescultuur doorbreekt.

Om mij heen staan mensen met hun armen in de lucht, in trance. Ik hoor: 'Viva Mexico!' En dan: 'Viva México, *hijos de la chingada!*' 'Lang leve Mexico, klootzakken!'

Klootzakken? Wie zouden die klootzakken zijn?

De volgende ochtend loop ik samen met Cannon door het verlaten centrum. Overal vuilnis, lege flessen, vertrapte bierblikjes. Eerst was er de schreeuw, en daarop leek het of het volk naadloos werd aangesloten op een hemelse tap. De straatverkopers toverden blikjes tevoorschijn, maar konden de drankvoorraad niet aanslepen. Overal werd gedronken. In de cantinas, in parken en portieken. Er schuimden onvermoede emoties uit de gereserveerde, enigszins schuchtere mensen die ik tot nu toe had leren kennen.

'Nacht van de schreeuw eist 24 doden,' meldde de krant de volgende ochtend. Mensen die elkaar te lijf waren gegaan in de maalstroom van het feest. Ik had gezien hoe mensen elkaar om de hals vielen. Overal feestende, brallende en schreeuwende mannen. Op een hoek zag ik twee broeders snotterend confidenties in elkaars oor fluisteren.

Ik vraag Cannon waarom de mensen op het plein nou '*hijos de la chingada*' hadden geschreeuwd. Ze trekt een strak gezicht en geeft me mijn eerste les 'Mexicaanse scheldwoorden'. In Mexico is 'hijo de la chingada' wat in het Spaans 'hoerenzoon', *hijo de puta* is: het ergste scheldwoord dat je een Spaanstalig iemand kan toevoegen. 'Hijo' betekent dus zoon. Maar wat betekent 'la chingada' dan?

Cannon bloost en knakt haar vingers. 'Zoon van een verkrachte moeder,' zegt ze zacht. 'Probeer het nooit, nooit tegen iemand te zeggen.'

Ik snap er niets van. Is dát het ergste wat je een Mexicaan kan toevoegen? Wat kan een vrouw er nu aan doen dat ze verkracht wordt? Een hoer kiest haar beroep misschien nog zelf. Maar een vrouw kiest er toch niet voor verkracht te worden? En boven-

dien: elke Mexicaan is op de keper beschouwd zoon of dochter van een verkrachte moeder.

Zwijgend loopt Cannon verder door de donkere straten. Ook nu weer is het centrum uitgestorven, op de politie na. Het was me al eerder opgevallen. Het land zwelgt in een overdosis agenten. En je komt ze tegen in alle soorten en maten. In het zwart, het groen en het blauw. Je hebt ze met gouden helmen en sporen. Of stoer in het leer. Ik merk dat Cannon haar pas versnelt als we weer voorbij een groepje komen. Schichtig kijkt ze achterom. Pas twee straten verder begint ze weer te praten.

‘Je begrijpt het niet,’ zegt ze. ‘*Chingar* is goed, positief.’ Een *chingón* (letterlijk verkrachter) betekent in Mexico ‘een geweldige vent’. Ze houdt haar duim op en draait hem dan naar beneden. ‘*Ser chingada*,’ verkracht of verneukt worden, ‘dát is negatief.’ Om te voorkomen dat je verkracht of verneukt wordt, moet je dus zelf verneuken of verkrachten. Dat is de logica.

‘En hoe zit het met vrouwen?’ wil ik weten. ‘Kunnen zij *chingonas*, verkracht-sters zijn?’

Cannon moet lachen. Nee, zegt ze, dat kan niet. ‘Eigenlijk is het vrouwelijke hier altijd de pineut.’ Neem het woord madre, moeder. ‘*Poca madre*’ betekent rottig, naar, klote. Vader, ‘*padre*’ of ‘*padrísimo*’ daarentegen betekent geweldig, tof, te gek.

‘Ingewikkeld land.’

Cannon knikt.

Even later houdt ze stil bij de gebrandschilderde deur van een groot café. ‘Een juweel van het oude Mexico,’ schreef mijn reisgids over deze plek. Ik had Cannon gevraagd me erheen te brengen. Plotseling staan we in een overdonderende omgeving van vloeren en muren vol kleurige tegels. Er zijn bossen bloemen, en olieverfschilderijen van oude Mexicaanse helden aan de muur. Serveersters in prachtige gesteven uniformen schenken met een hoge straal koffie uit zilveren kannen. Dit is een droom.

De gerant wijst ons een tafeltje. We bestellen *enchilada* en *mole poblano*, kip met chocoladesaus. Terwijl we op het eten

wachten merk ik dat Cannon weer in haar schulp is gekropen. Zwijgend zit ze op haar stoel. Net als de meeste gasten om ons heen. Als die mariachiband van mannen met kleurige sombros er niet was geweest, zou het hier maar een dooie boel zijn. Langzaam komen de mariachi's dichterbij. Ze schetteren een weemoedig liefdeslied voor twee oudere dames een paar tafeltjes verderop. Door de dikke laag poeder op hun gezicht dringt zowaar een blos. Ik zie een paar nieuwe klanten binnenkomen. Drie mannen in nette pakken met stropdassen. Ze praten met de gerant achter zijn lessenaar. Dan zie ik opeens de zilverkleurige loop van een lang pistool.

De tijd vertraagt. Langzaam, beeldje voor beeldje, speelt de scène zich af. Het pistool is gericht op de slaap van de gerant. Ik zie nu hoe ook de tweede man een pistool trekt. Hij duwt het in de rug van een van de serveersters, en dwingt haar voor hem uit naar de keuken te lopen. De overvaller praat in haar oor. Onopvallend, alsof hij een oude bekende is. Ik zie de geforceerde glimlach van de serveerster. Als een bruid in een gedwongen huwelijk schrijdt ze voorbij. De meeste klanten hebben nog niet door dat er een overval aan de gang is.

Nu komt ook de derde man in beweging. Hij loopt langs de gerant, die zwetend probeert rust uit te stralen, en zet zijn zilveren pistool op het hoofd van de caissière. De man sist haar iets toe. Ik kijk naar Cannon. Ze zit als bevroren. Haar glas zweeft ergens halverwege tafel en mond. Ook de andere tafels beginnen het door te krijgen. De mariachiband speelt een geïmproviseerd slotakkoord en loopt langzaam achteruit.

Het is nu bijna volledig stil in het restaurant. Op dat ene tafeltje met Amerikanen na. Luidkeels praten ze over *the Mexicans back home*. Ze hebben geen idee.

'*O mèdèn,*' zeggen ze later vol spijt. '*We really missed it.*'

Zo snel als de overvallers gekomen zijn, zijn ze ook weer weg. Ze stoppen het geld van de kassa in een zak en lopen door de deur naar buiten. De tijd valt terug in zijn normale ritme, en het café ook. Bijna alsof er niets is gebeurd. Alleen als je goed

kijkt zie je dat de gerant net iets te nadrukkelijk glimlacht, de serveerster een beetje beeft bij het inschenken van de hoge straal koffie. Verder was het gewoon een surrealistische droom, waarover het masker van de normaliteit zich heeft gesloten.

Dan zie ik dat de oude mevrouw van de kassa zit te huilen. Tranen druppen op de verse bankbiljetten die ze in haar lege laden probeert te schuiven, terwijl de serveersters de nieuwe rekeningen bij haar indienen. Ik ben bijna opgelucht. Dus toch een emotie!

Voorzichtig loop ik op de vrouw toe en hurk naast haar neer. Ik vraag hoe het gaat. Ze begint nog harder te huilen. 'Dit is me nog nooit gebeurd,' snikt ze met het geld in haar handen. 'Waarom moest me dit nu gebeuren vlak voor mijn pensioen?'

Ik vraag of het haar eerste overval was.

'Nee,' schudt de vrouw. 'Twee maanden geleden zijn we ook beroofd.' Ook toen kreeg ze een pistool tegen haar hoofd. 'Maar dit keer was anders,' huilt ze. 'Echt heel anders.'

Wat is er dan precies gebeurd? Die overvallers leken toch heel evenwichtig, heel 'professioneel'.

'Niet waar,' zegt de caissière. 'Weet u,' fluistert ze. 'Ze noemen me hoer!' Opnieuw gesnik. 'Kunt u het zich voorstellen? Vierenzestig jaar oud. Twaalf kleinkinderen. En ze noemen me, u weet wel. Dit is me echt nog nooit gebeurd!'

Beteuterd kijkt de caissière me aan. 'Ik denk dat het is omdat ik hun eerst alleen het kleingeld wilde geven,' zegt ze.

Verneuken of verneukt worden, zeg ik, terug aan tafel bij Cannon. Probeerde die caissière nou toch een 'chingona', verneukster te zijn? We moeten lachen. Als een halfuurtje later de eigenaar van het restaurant binnenkomt, is ook de caissière weer in evenwicht.

Onmiddellijk begint hij te commanderen en te organiseren. Rekeningen moeten opnieuw worden nageteld, tafels opgeruimd.

'En de politie,' vraag ik hem als ook wij hebben afgerekend, 'moet die er niet bij gehaald worden?'

De man kijkt me onderzoekend aan. Hij heeft een reptiel-achtig hoofd boven een witte coltrui. 'Nee,' zegt hij.

Waarom niet?

'Omdat het waarschijnlijk de politie zelf was, señorita.' Hij neemt me van boven tot onder op. 'U bent nog niet zo lang in Mexico, wel?'

